

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ՊՏՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՄԻՋՈՒՐԻՆՅԱՆ
Խ Մ Բ Ա Կ Ի

ԳՅՈՒՂԶՐԱՏ * 1935 * ՅԵՐԵՎԱՆ

634

Օ-98

Փ 11
1138

634
Ճ-98

ՀԱՅ ՀՈՒՆՎԱԿԱՆ
ԱՅԿԵՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԽԻՎԱԿԱՆ ՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ՊՏՂԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՄԻՉՈՒՐԻՆՅԱՆ
Խ Մ Բ Ա Կ Ի

Կազմեցին՝ Ա. Յափուջյան, Յե. Նազարյան

4992

Дублетный фонд
госуд. библиотек СССР
им. В. И. Ленина

4609-84

Պատ. խմբագիր՝ Վ. Վարդապետյան
Տեխ. խմբագիր՝ Հ. Մարտիրոսյան
Հեղվ. խմբագիր՝ Ս. Գրիգորյան
Սրբագրիչ՝ Խ. Այվազյան

Քլավիտի լիազոր Ս—452, հրատ. № 285, պատվեր № 715, տիրաժ 3000
Հանձնված և արտադրության 1935 թվի դեկտեմբերի 4-ին
Ստորագրված և սպառվելու 1935 թվի դեկտեմբերի 15-ին

Գյուղերատի տպարան, Յերեան, Նալբանդյան № 11

ՄԻՋՈՒՐԻՆՅԱՆ ԽՄԲԱԿԻ ՆՊԱՅԱԿՆ ՈՒ ԽՆԳԻՐՆԵՐԸ

Դիմելով այգեգործներին, հարվածայիններին, կոլտնտեսա-
յին յերիտասարգ ռացիոնալիզատորներին, Իվան Վլադիմիրովիչ
Միչուրինն ասում էր, վոր սոցիալիստական պտղաբուծաթյան
զարգացման հիմնական խնդիրների լուծումը հնարավոր է միայն
այն դեպքում, յերբ կոմյերիտական ու կոլտնտեսական լայն
մասսաները ագրոտեխնիկայի նոր գիտելիքներով գինվեն:

Այդ կապակցությամբ միչուրինյան խմբակի հիմնական
խնդիրներն են.

1. Պատրաստել կոլտնտեսականների և խորհտնտեսություն-
ների բանվորների նոր, այնպիսի կադրեր, վորոնք պտղահատա-
պտղային բույսերի մշակության գործում կտիրապետեն նորագ-
րոտեխնիկային, լայն չափերով գործնականորեն կիրառեն գի-
տության նվաճումները, վորի թվում և Միչուրինի մեթոդները:

2. Խորհտնտեսություններում, կոլտնտեսություններում,
ակումբներին և դպրոցներին կից կազմակերպել յերիտասարգ
սեկցիոնների խմբակներ՝ համաշխարհային սեկցիայի ու
Միչուրինյան մեթոդներով գինելու նպատակով:

3. Սերտ կապ հաստատել Հայաստանի պտղաբուծական ջըր-
ջանների՝ հատկապես Միկոյանի, Մեղրու, Գորիսի, Ղափանի, Ալ-
լահերգու, Դիլիջանի, Կիրովականի, Ստեփանավանի, Ախտայի,
Աշտարակի միչուրինյան խմբակների հետ և գործնական աշխա-
տանք ծավալել այդ ջրջաններում տարածված մեծ քանակու-
թյամբ թե կուլտուրական և թե վայրի պտղատու լավագույն
տեսակներն հայտաբերելու և մշակության մեջ մտցնելու: Լավա-
գույն պտղատու բույսերի հայտաբերման գործը պետք է տանել
միչուրինյան խմբակների կողմից կազմակերպված փորձարարների
հատուկ բրիգադների միջոցով. այդ աշխատանքին տեղերում
պետք է մասնակից դարձնել պատրաստված պիոներներին, զրպ-
րոցականներին:

4. Միջուրինյան խմբակները Հայաստանի լեռնային շրջաններում Լենինականում, Արթիկում, Ախտայում, Ստեփանավանում, Բայազետում, Մարտունում, Բասարգեշարում, Ապարանում՝ մեծ աշխատանք պետք է ծավալեն պտղատու և հասապտղային բույսերի մշակութային նոր բազա ստեղծելու, ոգտագործելով այդ նպատակների համար թե՛ Հայաստանի նախալեռնային շրջաններին, թե՛ միջուրինյան և թե՛ հյուսիսային սորտերը, կենսագործելով ՀԿ (բ) Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեյի վերջումները՝ պտղաբուծությունը լեռնային շրջաններում զարգացնելու մասին:

5. Միջուրինյան խմբակի անդամները պետք է լայն աշխատանք ծավալեն վոչ միայն արդյունաբերական տնկվածքների, այլև տնամերձ այգիների, ինչպես և պուրակների կազմակերպման, գյուղերի ու ճանապարհների կանաչազարդման ուղղությամբ, վորն այժմ՝ կոլտնտեսությունների նոր կանոնադրություն կապակցությամբ՝ հանդիսանում է առաջնակարգ աշխատանքներից մեկը:

6. Փորձառություն և աշխատանքի արդյունքների փոխանակություն նպատակով, տեղական միջուրինյան խմբակները պետք է անընդհատ կապ պահպանեն թե՛ միմյանց և թե՛ հանրապետական պտղաբանջարաբուծական կայանի հետ (Յերեվան—Սվերդլովի փ. № 11)՝ վերջինում այդ աշխատանքի արդյունքները կենտրոնացնելու, նրանից մեթոդական կենդանի զեկավարություն և վորոչ ղեկգերում նյութական ոժանդակություն ստանալու համար: Խմբակների աշխատանքների արդյունքները կապահովվեն միայն այն դեպքում, յերբ խմբակի յուրաքանչյուր անդամ անմիջականորեն կապված լինի արտադրության հետ, մասնակցի նոր այգիների տնկման, մշակություն, տնկարանների կազմակերպման, նոր պտղատու տնկարանների ու սորտերի հայտաբերման ու բուծման աշխատանքներին:

Շրջաններում խմբակի անդամները պարտավոր են իրենց փորձնական աշխատանքը կենտրոնացնել խրճիթ-լաբորատորիաներում, նրանց արամադրություն տակ գտնվող հողերում, ինչպես և տնտեսությունների ու գյուղացիների ոգտագործման տակ գտնվող այլ հողամասերում: Խմբակի անդամներն իրենց վրա պետք է վերցնեն շրջաններում յեղած փորձնական ու միջուրինյան տնկվածքների խնամքը: Շրջանային խմբակները պետք է

փոխադարձաբար ապահովեն հայտաբերված բույսերի, նրանց կարոնների ու սերմերի փոխանակությունը:

Խմբակի կազմակերպման, նրա աշխատանքների ծրագրի հարցը պետք է քննություն առնել խորտնտեսությունների ու կոլտնտեսությունների (եսկ գյուղացիներում կազմակերպելիս՝ համապատասխան կազմակերպություններում) արտադրական խորհրդակցություններում: Մրագիրը քննելիս պետք է պարզել, թե ինչ վիճակի մեջ է պտղաբուծությունը տվյալ տնտեսությունում, ինչ խնդիրներ են դրված այդ ճյուղի զարգացման գործում, ինչ ուղղությունը պետք է տարվեն խմբակի աշխատանքները, վորտեղ պետք է կազմակերպվեն խմբակի գործնական աշխատանքներն ու փորձերը, խմբակն ինչպիսի կազրեր է պատրաստելու և այլն: Այս հարցերի քննությունից հետո խմբակի ղեկավարը պարագամունքների որացուցային պլան է կազմում: Պարագամունքների ընթացքում խմբակի ղեկավարը հաշվառման է յենթարկում նրա անդամների հաճախումները, գործնական պատվերների կատարումը և թեմաների յուրացումը՝ յուրաքանչյուր անդամի կողմից:

Բացատրական զրույցը և տված պատվերի կատարման ստուգումը ղեկավարի կողմից՝ խմբակի աշխատանքի հիմնական մեթոդն է հանդիսանում: Խմբակի յուրաքանչյուր անդամը պետք է մշակի ղեկավարի կողմից տված պատվերը, անպայման կարգա համապատասխան գրականությունը և այդում կամ տնկարանում տանի պարագամունքների հետ կապված գործնական աշխատանքները:

Ձմրան ծրագիրը մշակելուց հետո, խմբակը շի ցրվում, այլ շարունակում է իր գործնական աշխատանքներն ու հետադրությունները: Խմբակը կարող է տեղի հասարակական կազմակերպությունների ոգնություն արշավելը կազմակերպել շրջանի ղեկի այլ պտղաբուծական տնտեսությունները, տնկարանները՝ նրանցում ագրոձեռնարկումների կիրառումն ստուգելու և գործնական ոժանդակություն ցույց տալու նպատակով: Խմբակը կազմակերպված ձևով կարող է մի շարք եքսկուրսիաներ անցկացնել զեպի նույն կամ մի այլ շրջանի հետաքրքիր վայրերը, ինչպես և ղեկի Միություն այլ պտղաբուծական շրջաններին՝ Միջուրինսկու, Արիմի, Հյուսիսային Կովկասի կամ հարևան հանրապետությունների (Վրաստան, Ադրբեյջան) մերձարևադարձային

բույսերի մշակութայն վայրերը, նրանց փորձն ուսումնասիրելու նպատակով: Խմբակի անդամները լայն բացատրական աշխատանք պետք է անեն հյուանատեսականների ու խորհրտեսու-թյան բանվորների մեջ՝ բացատրել Միչուրինի նվաճումները և նրա տարած աշխատանքները:

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺԻՆ

Թեմա I

**ԽՍՀՄ-ի ՅԵՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊՏՂԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**

Պտղաբուծության զարգացման խնդիրները.— Յույց տալ և թվերով ապացուցել, թե ինչպես ԽՍՀՄ պտղաբուծության ընա-զավառում վերացրեց իր հետամնացութունը, իրազործեց պտղա-բուծության սոցիալիստական վերակառուցումը: Նախկին՝ մինչ 1926 թ. 650 հազար հեկտար այգիների փոխարեն, վորոնց 30% քայքայված էր յեղել իմպերիալիստական և քաղաքացիական կռիվների ժամանակ, ներկայումս՝ մինչ 1934 թ. պտղահատա-պտղային տնկվածքների տարածությունները հասնում են 1,200 հազար հեկտարի:

Պտղաբուծությունն անցյալում հիմնականում դտնվում էր կուլակների ձեռքը: Պտղաբուծական ցիրուցան տնտեսություն-ները գտնվում էյին $\frac{1}{4}$ -ից մինչև 10 հեկտար տարածության վրա. հազվագյուտ էյին մինչ 100 հեկտար տարածություն ունե-ցող տնտեսություններ: Այգիներում աճում էյին բազմաթիվ քա-նակությամբ չատուղված, չնչին արժեք ունեցող սորտեր, վորոնք չէյին կարող ապրանքային բարձրորակ պտուղներ տալ: Այգի-ներում կիրառվում էր միայն ձեռքի աշխատանք, բացակայում էյին այգիների մշակության համար անհրաժեշտ մեքենաները: Ագրոձեռնարկումների համարյա լիակատար բացակայությունը, բազմասորությունը, այգիներում պատահական սորտերի կենտ-րոնացումը, այգիների ցրվածությունն արժեքազրկում էյին մինչ կեղափոխական պտղաբուծությունը:

Հայաստանում ևս բոլոր պտղատու այգիները շատ ցրված, են յեղել, նրանցում տիրել է պատահական սորտերի բազմազա-նություն, ագրոձեռնարկումների բացակայություն:

Ներկայումս՝ արդյունաբերական տնկվածքները կենտրոնացված են մասնագիտացված խորհրդատեսություններում և կուլտեսություններում: Շատ շրջաններում՝ Հոկտեմբերյանի, Կիրովականի, Կոտայքի, Աշտարակի, Միկոյանի, Մեղրու, Ալլահվերդու՝ կազմակերպված են արդյունաբերական տնկարաններ: Համաձայն Հայաստանի Ժողովրդական և կուսակցության Կենտկոմի 18/X 35 թ. վորոշման, ներկայումս պտղատու տնկարաններ կազմակերպված են Հայաստանի բոլոր շրջաններում: Պտղաբուծական տնտեսություններն ունեն մինչև 9114 հեկտար տարածություն (առ 1/VIII 34 թ.) նախկին (մինչև 1925 թ.) 4667 հեկտարի փոխարեն: Այգիկների տարածությունը Միությունը ներկայումս արդեն 3-րդ տեղն է զբաղում համաշխարհային պտղաբուծության մեջ:

Ամերիկյան ներկայումս ունի 2.400.000 հեկտար այգի և առաջին տեղն է զբաղում. յերկրորդ հնգամյակում ԽՍՀՄ-ում այգիների տարածությունը հասնելու յե 3 միլիոն հեկտարի, վորի հետևանքով Միությունը կզբաղի առաջին տեղը վորջ աշխարհում: Իսկ պտուղների ու հատապտուղների սպառման նորման յուրաքանչյուր անձի համար պետք է ներկայիս 5—10 կգ-ից հասնի 80—90 կգ-ի: Նախկին ցրված, մանր անհատական տնտեսությունների փոխարեն ներկայումս կազմակերպվել են խոշոր տնտեսություններ: Միության մեջ մենք ունենք նոր պտղաբուծական խորհրդատեսություններ 1000—2000 հեկտար և ավելի տարածություններով (որինակ՝ «Գիգանտ» տնտեսությունն Ազով-Սևծովյան յերկրում՝ 3000 հեկտար այգու տարածությամբ, կամ Ղրիմի «Եշկենե» խորհրդատեսությունը՝ 2700 հեկտար տարածությամբ և շատ ուրիշները):

Մեր կուլտեսություններում քիչ չեն այնպիսի այգիներ, վորոնք ունեն 500—1000 հեկտար տարածություն, ուր կիրառվում է բարձր մեքենայացված ագրոտեխնիկա:

ԽՍՀՄ-ում հսկայական աշխատանք է տարված պտղատու կուլտուրաները հյուսիսային պայմաններում, արդյունաբերական կենտրոններում զարգացնելու ուղղությամբ, մինչդեռ առաջ բոլոր այգիները կենտրոնացած եյին միայն հարավային բարենպաստ կլիմայի պայմաններում: Շնորհիվ Միջուրիի աշխատանքների և նրա տված նոր մեթոդների, ներկայումս պտղատու բույսերի արդյունաբերական զարգացումը մեծ տեղ է զբաղում Մոսկվայի, Լենինգրադի, Սվերդլովսկի, Գորկու, Իստրաուի մարզերում,

Խնչպես և Հեռավոր Արևելքում և Միջերում, վորտեղ անցյալում բացակայում էր պտղատու բույսերի արդյունաբերական մշակումը:

Կուսակցության 17-րդ համագումարում ընկ. Ստալինը դրեց այն խնդիրը, թե յուրաքանչյուր շրջան պետք է ունենա իր սեփական պտղաբուծական բազան, իր սեփական թարմ պտուղները: Այդ ուղղությամբ Հայաստանի պտղաբուծությունն ևս ունի իր նվաճումները. յեռնային շրջանները՝ Լենինական, Մարտունի, Բայազետ, Բասարզեչար, վորոնք անցյալում վորջ պտղատու ծառեր անգամ չեն զարգացրել, ներկայումս արդեն դրել են պտղատու բույսերի զարգացման հիմքը. կազմակերպված են տնկարաններ, տնկված են միջուրիայան սորտեր, վորոնք հրաշալի կերպով աճում են:

Հայաստանում հսկայական աշխատանք է տարվում նոր հողերի յուրացման ասպարիզում: Հատկապես Հոկտեմբերյանի շրջանում, վորտեղ անցյալում ամայի, կիսա-անապատային տարածություններ եյին, ներկայումս վորոզման շնորհիվ շուր են ստացել և մշակվում են պտղատու ծառեր, հատկապես՝ ծիրանի, դեղձենի, սալորենի և այլն:

Մեր յերկիրը զարգացնում է մերձարևադարձային (սուբտրոպիկ) բույսերի սեփական բազա: Վրաստանի, Աջարստանի, Աբխազիայի, Ազրբեյջանի հանրապետությունները հսկայական աշխատանք են ծավալել ցիտրուսների (կիտրոնի, նարնջի, մանգարիի և նման այլ բույսերի) զարգացման բնագավառում:

ՀԿ(Ը) Կ Կենտրոնական Կոմիտեյի վորոշմամբ Հայաստանի պտղաբուծության առաջ ևս խնդիր է դրված զարգացնել չոր մերձարևադարձային բույսերը՝ ընկուզենու, կաղնու (տիխլ), Ֆիստաղիկենու, նշենու, նաննու, թզենու, ճապոնական արմավենու՝ մշակությունը հատկապես Ալլահվերդում, Մեղրում, Միկոյանի, Գորիսի, Ղափանի, մասամբ Իջևիանի շրջաններում: Այդ շրջաններում աշխատանքն արդեն սկսված է:

Թեման մշակելիս պետք է առավելադուրյն չափով ոգտագործել յեղած թե հայերեն և թե ռուսերեն գրականությունը. խրմբուկը կուլտեսականների ժողովում կամ խորհրդատեսության արտադրական խորհրդակցություններում պետք է դնի խմբակի անդամներից մեկի ղեկուցումը, զործնական միջոցներ ձեռք առնելով պտղաբուծության ասպարիզում յեղած բացերը վերացնելու, այդ ճյուղն էլ ավելի զարգացնելու նպատակով:

1. Ինչո՞ւ էին պտղաբուծական տնկվածքները չեն ապահովում ապրանքային պտուղների արտադրությունը:
2. Վերոնք են պտղաբուծության զարգացման նախադրյալները ԽՍՀՄ-ում:
3. Ի՞նչ ուղղություններ է զարգանում պտղաբուծությունը ԽՍՀՄ-ում, նույն թվում և Հայաստանում:
4. Ի՞նչ նվաճումներ ունի զարգացող արդյունաբերական պտղաբուծությունը մեր յերկրում:
5. Ինչպիսի՞ նվաճումներ կան պտղաբուծության զարգացման ասպարիզում ձեր շրջանում և այդ ուղղությամբ վորպիսի՞ հիմնական խնդիրներ են դրված ձեր առաջ:
6. Ի՞նչ նշանակություն ունեն պտղատու տնկարաններն հողի և կլիմայի լավացման համար:
7. Կոլտնտեսությունների կողմից ընդունված նոր կանոնադրությունները ի՞նչպիսի հնարավորություն և տալիս պտղաբուծության զարգացմանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ստալին— Լենինի գծի հարցերը— Հաշվետու զեկուցում կուս. 17-րդ համագումարում:
2. Проф. Жучков, Коваль, Малинкова, Велликанова— Плодоводство.
2. Селекционно-генетич. станция им. Мичурина— А. Бахарев 1933 г.
3. Ի. Վ. Միչուրին— Ա. Յախուշյան— Գյուղհրատ 1935 թ.:
4. Չոր մերձարևադարձային կուլտուրաները Հայաստանում, Գյուղհրատ, 1935 թ.:

Թեմա II

ՄԻՉՈՒՐԻՆԻ ԿՅԱՆՔԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊՏՂԱՎԱՏԱՊՏՂԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՄԱՐ

1. Միչուրինի կյանքի ուրիանկներով ծանոթացնել կառուցման ստանդարտներին, թե ինչպիսի վերաբերմունք ունեն ցարական կառավարությունը գյուտարարության նկատմամբ:

2. Ցույց տալ Ի. Վ. Միչուրինի առանձնահատուկ դերը՝ պտղատու կուլտուրաները հեռավոր հյուսիս և արեվելք փոխադրելու գործում:

3. Պարզաբանել Միչուրինի աշխատանքների պայմանները, և կուսակցության ու կառավարության քաղաքականությունը՝ զիսական ու գյուտարարական գործում:

4. Պետք է ցույց տալ Ի. Վ. Միչուրինի աշխատանքների հիմնական յերեք նտապը, տալ կենսադրությունը վերաբերող մի շարք փաստեր, վորոնք բնորոշում են ցարական կառավարության կողմից Միչուրինի նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքը: Պարզաբանելով պտղաբուծության արդի դրությունը, պետք է ցույց տալ թե ինչո՞ւ պտղատու տեսակների ու սորտերի այն ժամանակ գոյություն ունեցող ըզգմադանությունը չեն բավարարում լայն մասսաների պահանջը, վորի հետեվանքով և Ի. Վ. Միչուրինը ձեռնարկում է նոր սորտեր ստանալու աշխատանքին:

Ի. Վ. Միչուրինի 60-ամյա աշխատանքն անցել է 3 հիմնական շրջան:

ա) Ա. կլիմատի գացման ԵՐՉԱՆ (1875—1888 թ. թ.)— Հյուսիսի պտղաբուծությունը վորակյալ սորտերով հարստացնելու նպատակով, Միչուրինը մեծ քանակությամբ նոր սորտեր է դուրս գրում հարավային յերկրներից, արասասանանից և սկսում աճեցնել կողովի պայմաններում. սակայն, հարավից տեղափոխված բույսերը ցրտահարվում էյին առաջին իսկ ձմրանը. նույն տարիներում նա կերպառում եր նաև հարավային բույսերի պատվաստումը հյուսիսային ցրտադիմացկուն պատվաստակալների վրա, սակայն դրանից բույսերի ցրտադիմացկությունը չեն ուժեղանում:

բ) Մասսայական ԲԵՏԵՐՍՅԱՆ ԵՐՉԱՆ (1888 թ.)— Հրաժարվելով հարավից ամբողջ բույսերը դեպի հյուսիս փոխադրելուց, Միչուրինն սկսում է հարավային և տեղական բույսերի տարբեր սերմերի մասսայական ցանք կատարել. հյուսիսի պայմաններում ցանված բազմաթիվ սերմերից ստացված տնկիներն ևս լավ սորտեր չտվին, վորովհետև տեղական սորտերի սերմերը տալիս էյին անորակ բույսեր, իսկ հարավային բույսերի սերմերի ցանքից ստացվում էյին վոչ ցրտադիմացկուն բույսեր:

Հիրբիդիզացիայի ԵՐՉԱՆ.— Յերբ նախորդ շրջանների յերկարամյա աշխատանքները նոր սորտերի բուծման ասպարիզում դրական հետեվանք չտվին, Միչուրինն սկսեց իր աշխատանք-

ներում գործադրել մի շարք սեփական մեթոդներ, հիմնական նշանակություն տալով ցրտադիմացկուն և հարավային սորտերի սրամախաչմանը:

Տրամախաչման հետևանքով տաքցված նոր հիբրիդ բույսերն անեցնելով հատուկ խնամքի պայմաններում, նրան հաջողվում է ստանալ շատ բարձրորակ նոր բույսեր՝ հյուսիսի պայմանների համար:

Միջուրինի աշխատանքի մեթոդներն ու նվաճումները Հայաստանի սոցիալիստական պողաբուծութան ընագավառում կիրառելու համար անհրաժեշտ է.

1. Սերտ կապ հաստատել գերտական աշխատանքների և պողաբուծութան արտադրութային միջև՝ վերջինում լայն չափերով ոգտագործելով գերտութային նվաճումները:

2. Սովորել և կիրառել յուրաքանչյուր շրջանի համար նոր, վորակյալ բույսեր ստեղծելը:

3. Լայն չափերով ոգտագործել ու տարածել հատկապես Հայաստանի ցուրտ կլիմա ունեցող լեռնային շրջաններում պտղատու և հատապտղային միջուրինյան ու տեղական ցրտադիմացկուն սորտերը:

4. Լայն չափով հետազոտական արշավներ կազմակերպել գեպի Միկոյանի, Դորխի, Ղափանի, Ալլահվերդու, Մեղրու շրջաններ՝ տեղական կուլտուրական և բարձրորակ վայրի պտղատու բույսերի ընտրութուն կատարելու նպատակով:

5. Միջուրինյան խմբակների միջոցով տարբեր շրջանների միջև տեղական լավագույն սորտերի, սերմերի ու տնկիների լայն փոխանակություն կազմակերպելը:

ՀԱՐՏԵՐ

1. Վերադարձ հիմնական շրջաններ և անցել Միջուրինը նոր սորտեր բուծելու ընագավառում:

2. Ինչպես և ընտրվագրվում աշխատանքի յուրաքանչյուր շրջանը:

3. Ի՞նչ հիմնական խնդիրներ են դրված Միջուրինյան խմբակների առաջ՝ Հայաստանի պայմաններում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Итоги шестидесятилетних работ И. В. Мичурина.
2. Итоги полувековых работ И. В. Мичурина.
3. Ի. Վ. Միջուրին—Ա. Յափուլյան
4. Селекционно-генетич. станция им. Мичурина—А. Бахарев.

Քեռա III

**ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՊՐՈՒՄ ՈՒ ԲԱԶՄԱՆՈՒՄ
ՊՏՂԱՏՈՒ ՅԵՎ ԿԱՏԱՊՏՂԱՅԻՆ ԲՈՒՅՄԵՐԸ**

Սյա թեմայի մշակումը խիստ կերպով պետք է կապված լինի գործնական աշխատանքների հետ:

Կենդանի բույսերի վրա պետք է ցույց տալ պտղատու ծառի, թփի տարբեր մասերը՝ արմատը, ցողունը, ճյուղերը, շվերի տարբեր տեսակները: Յուրյ տալ թե տարբեր տեսակի բույսերը վերալինի ճյուղերի վրա յնն պողաբուծում: Յուրյ տալ բույսի տարբեր մասերի դերը նրա զարգացման պրոցեսում: Բույսերի բաղմացման ձևերը:

Բաղմացումը սերմերով և վեգետատիվ մասերով՝ կտրոններով, արմատներով, մացառներով:

Ծաղիկների կառուցվածքը տարբեր տեսակի բույսի մոտ, յեթե հնարավոր է այդ աշխատանքը կատարել թարմ կամ չորացած ծաղիկների վրա: Սերմի զարգացումը ծաղկից. ինքնափոշոտումը և փոխադարձ փոշոտումը պտղատու բույսերի մեջ: Փոշոտիչ բույսի դերը սերմի զարգացման պրոցեսում: Կենդանի սրինակներով ցույց տալ սերմից ստացած պտղատու բույսերի առանձնահատկությունները տանձենու, խնձորենու, ծիրանենու, դեղձենու և այլ բույսերի նկատմամբ. բացատրել թե ինչու շատ կուլտուրական պտղատու բույսեր արտադրութային պահանջների համար անհնար է սերմերով բաղմացնել: Վորպես գործնական աշխատանք առանձին արկվերում սերմերի ցանք կատարելը Ծանոթանալ պտղատու բույսերի սերմերի նախապատրաստման Ծանոթանալ պտղատու բույսի վրա տանել հատուկ ձևերի հետ: Յանքից ստացվող բույսի վրա տանել համապատասխան ուսումնասիրութուն, ծանոթանալով նոր զարգացող բույսի մասերի հետ:

Յուրյ տալ, թե վորոնք են վեգետատիվ բաղմացման առանձնահատկությունները և վորպիսի բույսերի նկատմամբ է կիրառվում բաղմացման այդ ձևը: Վեգետատիվ բաղմացման տարբեր ձևերը պողաբուծութային մեջ: Բաղմացումը՝ կտրոններ

րով, արմատակալուով, աչքապատվաստի կամ կտրոնապատվաստի, արմատային մացառների, արմատային կտրոնների միջոցով: Հասապսուղների բազմացման ձեւերը.— Այս աշխատանքի կապակցութեամբ խմբակի անդամները պետք է ակտիվ մասնակցութեամբ ցույց տան տվյալ տնտեսութեան ցանքի պլաններին հետ ծանոթանալու, տնտեսութեան համար անհրաժեշտ սերմեր ձեռք բերելու, յեղած սերմերի պահպանման ձևերն ստուգելու աշխատանքներում:

ՀԱՐՏԵՐ

1. Ի՞նչ ձևերով են բազմանում պտղատու բույսերը:
2. Ինչձեւն է ինքնափոշոտման և խաչաձև փոշոտման ելութիւնները:
3. Վեգետատիվ բազմացման առանձնահատկութիւնները:

ԿՐԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Жучков, Коваль, Малиновский, Великанова—ПЛОДОВОДСТВО.
2. Алешин—ПЛОДОВОДСТВО.
3. Ա. Յափուղյան—Ի. Վ. Միչուրին:

Քեմա IV

ՊՏՂԱՏՈՒ ՅԵՎ ՀԱՏԱՊՏՂԱՅԻՆ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ՆՈՐ ՍՈՐՏԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ԻՐՐԻԿԱՅՄԱՆ ՄԵԹՈԴԵ

Արդյունաբերական նշանակութիւն ունեցող բոլոր պտղատու սորտերը պետք է ունենան հետևյալ հիմնական հատկութիւնները:

1. Սորտը պետք է լինի բարձր բերքատու, ցրտադիմացկուն, յերաշտադիմացկուն:
2. Դիմացկուն՝ հիվանդութիւնների ու վնասատուների դեմ:
3. Պետք է ունենա պտուղների բարձր վորակ, համ, հոտ, գույն, քիչ քանակութեամբ և մանր սերմեր:
4. Պետք է պտղաբերի վաղ հասակում, յուրաքանչյուր տարի և յերկարատև:
5. Պետք է լինի լավ փոշոտիչ՝ այլ արդյունաբերական սորտերի համար:

Տվյալ շրջանի պայմաններում նշված հատկանիշների ուղղութեամբ պետք է տարվի սելեկցիոն աշխատանք: Նյութը մշակելիս, հատուկ ուշադրութեամբ պետք է դարձնել բույսերի դարգացման որինաչափութեան վրա, վոր բազմացման ժամանակ՝ ժառանգականութեան շնորհիվ՝ բույսերը պահպանեն սորտային հատկանիշները, սակայն յուրաքանչյուր բույս զարգացման ընթացքում յենթակա յե փոփոխականութեամբ: Փոփոխականութեան դերը՝ բույսերի նոր սորտերի զարգացման համար՝ շատ մեծ է, վորին մեծ նշանակութեամբ են տալիս սելեկցիոնները և հատկապես Միչուրինը:

Ըստ նշված հատկանիշների, առանձին սորտերը կարող են ընտրվել և տվյալ կամ մի այլ շրջանում գոյութեւն ունեցող բույսերից, սակայն յուրաքանչյուր խորհտնտեսութեւնում, կուրտնտեսութեւնում, դպրոցին պատկանող այդուհի հնարավոր է և հատուկ աշխատանք կազմակերպել՝ նոր, վորակավոր պտղատու սորտեր ստանալու ուղղութեամբ: Այս ուղղութեամբ հիմնական մեթոդը հիբրիդացումն է:

Նախքան հիբրիդացում կատարելը, անհրաժեշտ է ընտրել համապատասխան սորտերը և այն ծառերը, վորոնք համապատասխանում են վերը նշված հատկանիշներին:

Ճարրեր սորտերի մեջ հիբրիդացում-արամախաչում կատարելու համար, խմբակի անդամները պետք է տիրապետեն համապատասխան տեսիլկային:

Այս նյութը մշակելիս, լայն չափով հնարավոր է կիրառել գործնական աշխատանք՝ հատկապես բույսերի ծաղկման շրջանում, իսկ յեթե նյութը մշակվում է տարվա այլ շրջանում, բացատրութեան համար պետք է ոգտագործել չորացած ծաղիկները, ինչպես և պատրաստել աշխատանքի համար անհրաժեշտ բոլոր գործիքները:

1. Ապակյա փոքրիկ բանկաներ՝ ծաղկափոշի հավաքելու համար:
2. Պինցեաներ՝ ծաղիկների փոշանոթները հեռացնելու համար:
3. Փոքրիկ վրձիներն՝ արհեստական կերպով փոշոտում կատարելու համար (վրձիները կարելի յե փոխարինել մետաղյա փոքրիկ լարերով, վորոնց վրա հազցված են սուր ծայրով ակտինի կտորներ):
4. Չժժող սպիտակ թղթից փոքրիկ տոպրակներ, վորոնց մեջ հավաքվում են ծաղիկները՝ փոշին անջատելու համար:

5. Մառլայե տոպրակներ (տարբեր մեծության)՝ կաստրացի-
այի յինթարկված ծաղիկները մեկուսացնելու համար:

6. Հատուկ տետրակներ, վորոնց մեջ գրանցվում են բոլոր
տեղեկությունները փորձերի մասին:

Այս բոլորը պետք է նախապատրաստել զարնան աշխա-
տանքների համար: Թեման մշակելիս պետք է լավ ծանոթանալ
յուրաքանչյուր պտղատու տեսակի ծաղիկ կառուցվածքի հետ,
վարժվել ծաղիկի փոշանոթներն հեռացնելու, ծաղիկները մեկու-
սացնելու, արհեստական փոշոտում կատարելու գործին. կարո-
ղանալ ճանաչել ծաղիկի զարգացման շրջանները, հասունացման
ժամանակը: Գարնան ընթացքում՝ խմբակի անդամները, անպայ-
ման աշխատանքները պետք է կազմակերպեն հիբրիդացման մե-
թոդով:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Վորպիսի հատկանիշներ պետք է ունենա արդյունաբերա-
կան նշանակություն ունեցող պտղատու սորտը:

2. Ինչպիսի՞ նշանակություն ունեն ժառանգականությունը
և փոփոխականությունը՝ պտղատու բույսի զարգացման գործում:

3. Ինչպե՞ս է կազմված ծաղիկը. նրա առանձին մասերի դերը:

4. Ինչպե՞ս պետք է կատարել տրամախաչումը:

5. Ինչպե՞վ է տարբերվում հիբրիդ սերմն ինքնափոշոտման մե-
թոդով ստացված սերմից:

ԿՐԹԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. И. В. Мичурин—Итоги шестидесятилетних работ.

2. Труды селекц.-генетич. станции, тома I и II.

3. Как выводят новые сорта плодово-ягодных растений.

4. Ա. Յափուլյան—Ի. Վ. Միչուրին:

Թեմա V

**ՆՈՐ ՍՈՐՏԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՄԻՉՈՒՐԻՆՅԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՈՒԿ ՁԵՎԵՐԸ**

Թեման մշակելիս պետք է պարզել, բացի հիբրիդացումից,
բոլոր այն մեթոդները, վորոնք նույնպես մշակել է Ի. Վ. Մի-
չուրինը:

ա) Միչուրինը հսկայական նշանակություն էր առևտու ար-
տադրող բույսերի ընտրությունը:

Յերը սեփականությունը նպատակ է դնում ստանալ նոր հիբրիդ,
բույս՝ ցուրտ կլիմայական պայմաններ ունեցող վայրերի համար,
հիբրիդի ծնողները նա պետք է ընտրի հեռավոր, տարբեր աշխար-
հագրական վայրերից, հաշվի առնելով բույսերի ցեղային՝ վորա-
կական և այլ հատկանիշները:

բ) Առաջին անգամ Ի. Վ. Միչուրինին հաջողվեց հիբրիդա-
ցում կատարել վոչ միայն միևնույն տեսակի (որինակ՝ խնձորե-
նու տարբեր սորտերի միջև), այլև տարբեր տեսակի բույսերի
սահմանում և ստանալ հիբրիդներ, որինակ՝ բալի և կեռասենու,
զեղձենու և նշենու, մորու և մոշի ու շատ այլ տեսակի բույսե-
րից, սակայն՝ հեռավոր բույսերը միմյանց հետ տրամախաչելու
համար՝ Միչուրինը մշակել է մի շարք նոր մեթոդներ.

1) Մնողների գերում Միչուրինն ընտրում է հիբրիդ ծա-
ղում ունեցող բույսեր, տրամախաչումը կատարելով բույսի առա-
ջին ծաղկման ընթացքում:

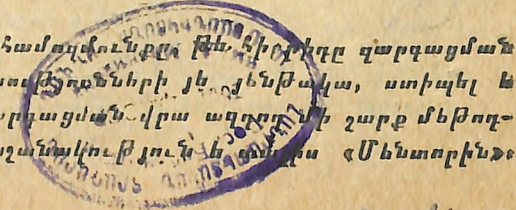
2. Վեգետատիվ մասեցումն մեթոդը.—Նախքան տրա-
մախաչում կատարելը, Միչուրինը գործադրում է արտադրող
բույսերի պատվաստումը միմյանց վրա, վորից հետո առաջին
ծաղկման շրջանում տրամախաչում է միմյանց հետ:

3) Յերը հիշված ձևերով չի հաջողվում հեռավոր բույսերի
սահմանում տրամախաչումը կատարել, Միչուրինը ողտագործում
է «միջնորդի» մեթոդը, նախորդ տրամախաչելով արտադրող
բույսերից մեկը մի այլ բույսի հետ, վորից ստացված հիբրիդը
հարկավոր է տրամախաչել հեռավոր տեսակի բույսի հետ:

4) Տրամախաչումը հեռավոր բույսերի մեջ ապահովելու
համար, Միչուրինն առաջարկում է փոշոտել տվյալ տեսակի վոչ
թե մեկ, այլ մի քանի սորտի փոշու խառնուրդով:

Տրամախաչման համար պետք է ընտրել այնպիսի բույսեր,
վորոնք ունեն սեփական արմատներ. պտղատու սորտերն արհես-
տական կերպով արմատակալիցնելու համար Միչուրինը մշակել
է հատուկ մեթոդ:

5) Միչուրինի այն համոզմունքը, որ հիբրիդը զարգացման
ընթացքում մեծ փոփոխությունների յե յինթակա, ստիպել է
նրան մշակել հիբրիդի զարգացման վրա ազդող մի շարք մեթոդ-
ներ, վորոնցից հատուկ նշանակություն էր ստանում «Մենտորին»:

Անտիգրադերում կարող մշակել արատիանտիպը կամ պատ-
վաստացուն:

6) Միջուրինը մշակել և արամախաչման հատուկ պեխնիկա-
փաղկենքի կատարացրեալ ձև: Եւ այս մաքրանայի պողոց սլոնո-
պայն: Միջուրինը հիրբիդ բույսերի ընտրութիւնը համարում
են պոլիանտիցի պիենարատանիանտոն: Կանգնուհներին մեկը
վորն ըստ նրա կատարվում և 4 անգամ: Կարիքն՝ յա մ մայսի
արիպ) շաքիլային տերեւները տալուց հետո, մայիսի 15 (9
միոնը) միամյա հասակում, մայիսի 25-ին յոթ յոգատալ կող-
վցմայ ք) յեռնայա հարակում, մայ 15-ին զգուցոս զմզցատ սոմ
տոմմ ք) պողաբերելուց հետո: զմբոլղյի յամատա մ կոմանեմաս
մայ 2) Ընտրված հիրբիդ բույսերը պետք է շարժ քննակներ
չիրբիդները դաստիարակման այն հատուկ ձևերը, վոր մշա-
կել և Միջուրինը, բոլորովին այն են՝ համեմատա մ այն ձևերի
հետ, վորոնք կիրառվում են ուրիշ տեւեկցիոններին կողմից: Այդ
մեթոդներն ապահովում են ցրտադիմացկուն բույսերի գաստի-
բակումը:

Այս թեման մշակելու ժամանակ, հատուկ ուշադրութիւն
պետք է դարձնել գործնական պարագայում ձևերի վրա այն հաշ-
վով, վոր Միջուրինի առաջադրած յուրաքանչյուր մեթոդը իւր-
բազի անդամները կարողանան լավ ըմբռնել:

Շուրթ պետք է մշակել վոչ միայն գրահանութիւն տվյալ-
ներով, այլև կոնկրետ բույսերի վրա: Հաշվի առնլով շրջանում
յեղած պտղատու բուսականութիւնը, պետք է կազմել գործնա-
կան աշխատանքների նոր, անհրաժեշտ սորտեր ստանալու պլան:

Այդ աշխատանքի համար նախորոք պետք է ընտրել այն
ժառերը, վորոնք կարող են վորպես արտադրող բույս ծառայել
ընտրելով այդ բույսերը, պետք է կազմել արամախաչման պլանը
հետևյալ ձևով:

Փայտիչի Փայտիչի	Գլխա մ Տրամախաչման մաքանալը ցմոդի
Համբան (ծիրան)	Շաւախ (ծիրան)
Փմուռ (տանձնի)	Մուրալա (տանձնի)

1) Ստանալ ծիրանի նոր սորտ, ավելի ուշ
հատուցման ժամկետով, քան «Շաւախը»
և ավելի ցրտադիմացկուն, քան Համբանը:
2) Վտանա տանձնի: նոր սորտ՝ Մուրալա
բարդ համով և Չմուռի սորտ վոր դե-
մացկուն լինի հրվաղելութիւնների ու վազ-
առուների հանդեպ:

IV տնի
Բացի առանձին սորտերի արամախաչումից, հնարավոր է
առանձին շրջաններում Միջուրինը, Միջուրինը, Միջուրինը
վերադրու, Իջևանի, Շամշադինի, Ստեփանավանի կիրառելու միջ-
առկատանը ծավալել յեղած վայրի ու չուսումնասիրված պողա-
տու սորտերի հայտարարման ուղղութիւնը: Հայտարարված վա-
կարծիք սորտերից պետք է նույն ժամանակ ընթացքում սերմեր
հավաքել, միաժամանակ տնկարանում թաղմացնել յաջըպակու-
մանով ձևով թե նույն շրջանում ցանկուէ կթե փոխանակութեան
կարգով այլ պողարուծական շրջաններ ուղարկելու նպատակով:
Հայտարարված թանձրորակ սորտերի մասին պետք է հայտ-
նել Ա. յիթե հնարավոր է, նմուշներն ուղարկել Հանրապետական
Պարզաբանաբարուծական Զոնայի Կայանի Յերեւանի Սվեդերովի
փ. № 11:

1. Ի՞նչն է վաղուտիչ բույս բույսերի ընտրութիւնի ստանդարտը:
2. Վերադրի հատուկ ձևեր և կիրառում Ի. Վ. Միջուրինը հեռավոր բույսերի (տարբեր տեսակների սահմանում) արամա-
խաչման ժամանակ:
3. Ի՞նչ հատկանիշների հիման վրա յե կատարվում սոր-
քեր հիրբիդներ ընտրութիւնը:
4. Իր գարգացման առաջին շրջանում հիրբիդ բույսը ինչպիսի
և տարբերվում վաղուց գոյութիւն ունեցող սորտերից:
5. Ի՞նչպիսի պայմաններում պետք է խնամել հիրբիդ բույ-
սերը՝ տարբեր շրջանների պայմաններում:

Տրամախաչումն էն սմաբութաւ նաղմմալը: Կլամմի

1. Итоги полувековых работ—И. В. Мичурин.
2. Труды селекционно-генетич. станции. т. 1 и II.
3. А. Бахарев—Как выводят новые сорта.
4. Ա. Յափուլյան—Ի. Վ. Միջուրինը մոդուս մաքարն ու
մ նաղմմաղայնա վմալը: յայն յամախոման մասնագման ոմմ
մտա ցոմ զմբոլղի մ ցոմա դրաղեմ նաղմմալը կոմմա
գմեղայնալ յա մ մալմդոլղի թմա նոմալը: յմբանաղ

ՊՏՈՒՂՆԵՐԻ ՅԵՎ ՀԱՏԱՊՏՈՒՂՆԵՐԻ ՄԻՉՈՒՐԻՆՅԱՆ ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՍՈՐՏԵՐԸ

Խմբակի անդամներին պետք է ծանոթացնել:

1. Հայաստանի Հողժողովմատի կողմից հաստատված տվյալ ջրջանի պողատու բույսերի ստանդարտ սորտերի հետ:

2. Պողատու բույսերի միջուրինյան լավագույն սորտերի հետ:

Նախքան առանձին սորտերի բնութագրին անցնելը, խմբակի անդամները պետք է իմանան թե լավագույն, արտադրական նշանակութուն ունեցող պողատու սորտերն ի՞նչպիսի հատկանիշներ պետք է ունենան: Լեռնային ջրջաններում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել լավագույն միջուրինյան սորտերն ոգտադործելու վրա, այդ սորտերից շատերն արդեն աճում են Հայաստանի Պողա-բանջարաբուծական Զոնալ Կայանի Լեռնային հենակետում: Խնձորենու ու տանձենու միջուրինյան սորտերն աճում են նաև Բայազետում, Բասարզեչարում:

Հայաստանի Լեռնային ջրջանների համար միջուրինյան սորտերից հատուկ նշանակություն ունեն խնձորենիներից՝ «Անտոնովկա» 600 գրամանոց, «Բելֆլյոր-Կիտայկա», «Շաֆրան-Կիտայկա», «Մլավյանկա», «Ռենետ-Բերգամոտին»: Տանձենիներից՝ «Բերե Միջուրինի ձմեռային», «Բերե-Հոկտեմբերյան», Բերե-Պարեդա: Սալորենիներից՝ «Ռենկլոդ-կոլտոզիյ», «Ռենկլոդ-Ռիֆորմա», «Կոնսերվայա» սորտերը: Բալնիներից՝ «Կրասա-Սեվերա», «Պրոգորոզնայա», «Յուրիլինայա»: Հատուկ պատկերներից՝ մոշի, մորու, յելակի միջուրինյան և միջին ուստական տեսակները:

Լեռնային ջրջաններում հատկապես մեծ նշանակություն պետք է դարձնել հատապտուղների՝ յելակի, մորու, մոշի սորտերի վրա, վորոնք—ինչպես ցույց են տալիս առաջին փորձերը—այդ ջրջաններում մեծ բերք են տալիս: Պողատու բույսերի հաստատված ասորտիմանտի մեջ մտնող բոլոր թե յեվրոպական և թե տեղական սորտերն անպայման պետք է գիտենալ, նրանց հետ մանրամասն ծանոթանալ տվյալ ջրջանի տնկարաններում և անտեսություններում: Խմբակը պետք է միջոցներ ձեռք առնի բազմացնել ջրջանում աճող միջուրինյան և այլ թանկարժեք

տեսակները, միաժամանակ կապ հաստատելով Հայաստանի Պողա-բանջարաբուծական Զոնալ Կայանի և Միջուրինակի կենտրոնական տնկարանի հետ, այդտեղից միջուրինյան և այլ տարբեր սորտերի տնկիչներ ստանալու նպատակով:

ԱՐՑԵՐ

1. Ձեր ջրջանի համար պողատու բույսերի ի՞նչպիսի սորտեր են առաջադրված Հայաստանի Հողժողովմատի կողմից:

2. Ի՞նչպիսի նոր սորտեր կարելի յե մտցնել ձեր ջրջանի պողատու բույսի մեջ:

3. Միջուրինյան սորտերը Հայաստանի վո՞ր ջրջաններում հատուկ նշանակություն ունեն:

4. Վորոնք են միջուրինյան լավագույն սորտերը և ինչո՞ւմ են նրանց առանձնահատկությունները:

5. Ի՞նչ մասնակցություն եք ցույց տալիս միջուրինյան տեղական լավագույն սորտերը ձեր ջրջանում տարածելու ուղղութայամբ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.

1. Հայաստանի Հողժողովմատի կողմից հաստատված պողատու բույսերի ստանդարտ ասորտիմանտը:

2. Итоги шестидесятилетних работ—И. В. Мичурин.

3. Выведение новых улучшенных сортов плодовых и ягодных растений—И. В. Мичурин.

4. Ա. Յափուջյան—Ի. Վ. Միջուրին — Յերևան, Գյուղ-հրատ, 1935 թ.:

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԹԵՄԱ VII

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԹԵՄԱ VIII

ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

... ԳՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆՆ ԸՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

քոտ, ստորերկրյա ջրերը մակերեսին մոտ հողերի միանգամայն անպետք լինելը:

Իյուզատնատենների և փորձառու ազրոսիպոսների խողոր և տառասխանատու դերը՝ տնկարանի տեղի ընտրութեան գործում:

Տնկարանը կենդանի ցանկապատով պատելու անհրաժեշտութեանը: Փոշոտ և մացառակալվող բույսերի կարիքը ցանկապատի համար: Ցանկապատելու տեխնիկան:

ԳՐՈՇՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Շրջել կոլտնտեսութեան հողամասերը, դիտել այն մանրամասն և ընտրել տնկարանի համար պիտանի մի հողակտոր, ուսումնասիրելով այն բազմակողմանիորեն:

Գործնականում ցույց տալ տնկարանը ցանկապատելու համար գործադրվող փշոտ և մացառակալող բույսերը:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչ նշանակութեան ունի տնկարանի տեղի ճիշտ ընտրութեանը:
2. Ի՞նչու տնկարանը յերկաթգծին ու խճուղուն մոտ պետք է լինի:
3. Հողային, կլիմայական, աշխարհագրական, վտուղման լինչ պայմաններ են պետք տնկարանի համար:
4. Տնկարանի համար վեր հողերն են անպետք:
5. Ի՞նչ նշանակութեան ունի կենդանի ցանկապատը տնկարանի համար:
6. Պատմել ցանկապատելու տեխնիկան:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԳրոՑ. Մ. Ա. Նովիկով-Գոլովսիյ—Պողատու տնկարան:
2. Метлицкий и Анзин—Агроправила по плодоягодным культурам.
3. Казаков и др.—Справочник плодовода.

Թեմա IX

ՊՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱՍԵՐԸ

Պողատու տնկարանի տիպերը (մշտական, ժամանակավոր), նրա հիմնական բաժինները, դերն ու փոխարարբերութեանը:

Մշտական տնկարանի հիմնական մասերը՝ 1) բազմացման հողամաս, 2) տնկիւնների ձեւավորման հողամաս:

Բազմացման հողամասի բաժինները՝ սերմնային, անապատի և կտրոնի: Բազմացման հողամասի համար խոնավ, հարթ և ցածրադիր հողամաս հատկացնելու անհրաժեշտութեանը: Սերմնային բաժնի համար հարուստ, լավ մշակված, լրիվ բայց վոչ ավելորդ խոնավութեամբ հողամասի ընտրութեանը: Մարգերով կամ աղանդերով ցանքը՝ հարթ տեղում: Պայքար մուխոտների դեմ ընդհանրապես տնկարանում և մասնավորապես սերմնային բաժնում: Սերմնային բաժնում ճիշտ ցանքաշրջանառութեան (տնկարանային կուլտուրաների և ցանովի թիթեռնածակավոր խոտաբույսերի հետ) խիստ կարևոր լինելը: Անդալիսը վորպես թղուկային և կիսաթղուկային պտղատու կուլտուրաների բազմացման հիմնական միջոց: Ձեւավորումն հողամասում կատարվող աշխատանքները, սաղարթի ձեւավորումը, հաստացման ճյուղերի ծերատումը ու հեռացումը: Բազմացման բաժնի հասնմատութեամբ ձեւավորման հողամասի մի քանի անգամ ավելի լինելը:

Տնկիւնների վերջնականապես մշակելն ու ձեւավորվելը ձեւավորման հողամասում:

Պողատու տնկարանի պլանի կազմելը, համաձայն սրա առանձին մասերի դերի, պահանջի և մի մասը մյուսին սպասարկելու:

Ըստ տնկարանի մեծութեանը՝ սպասարկող կառուցումներ, շենքերի, սրահների, ջրաբաշխական կառուցվածքների, ճանապարհների նշելն ու չափը: Մինչ պլանի կազմելը հողամասի նախնական և մանրադնին ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութեանը:

ԳՐՈՇՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

1. Ուսումնասիրել տնկարանի բաժիններն առանձին-առանձին և ծանոթանալ նրանց յուրաքանչյուրի վրա կատարվող աշխատանքներին:
2. Մանրամասն ծանոթանալ տնկարանի պլանի հետ:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչ հիմնական մասերից և կազմված տնկարանը:
2. Ի՞նչ նպատակի յեն ծառայում սրանցից յուրաքանչյուրը:
3. Հողային, վտուղման և մշակութեան լինչ պայմաններ են պետք սրանցից յուրաքանչյուրին:

4. Տնկարանի պլանը կազմելու ինչ խնդիրներ են հաղթել անելու:

Մասնավորապես՝ ինչպե՞ս է պլանավորել հողի և շինությունների տեղադրումը, ինչպե՞ս է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար:

Սա պլանը պետք է կազմել հողի և շինությունների տեղադրման համար, որի վրա կհանդիպենք հետագայում:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

Տնկարանի հողի և շինությունների տեղադրման պլանը կազմելու համար պետք է հաշվարկել հողի և շինությունների մակերեսները, ինչպե՞ս է հաշվարկել ջրի և էլեկտրության սպասարկումը:

(սերկերենի, նոնենի, թղենի, դուսին, ուսյա և այլն): Մայր աղբյուրի վերջին միջոց կտրոններ և անդալիս ստանալու համար Սյդ աղբյուրներից անդալիս կամ կտրոն ստանալու տեխնիկան: Վայրակների հանելը, տեսակավորելն ու պահպանելը: Վայրակներն աշնանը հանելու առավելությունները: Վայրակները տնկելու ժամանակն ու ձևերը (ձեռքով և մեքենայով): Վայրակների վերատնկումը: Տնկարանի առաջին դաշտում տնկված վայրակների խնամքը:

Պատասխանում.— Աչքապատվաստը վորպես վայրակների ազնվացման կարևորագույն միջոց: Աչքապատվաստի դանակը և գործադրող նյութերը: Առաջին և յերկրորդ վերատնկումը: Պատվաստակալի և պատվաստացվի փոխադրեցում թյունը, սրանց ներածման պրոցեսն ու պայմանները: Պատվաստելու ժամկետների որոշումը: Վայրակների պլանի կազմելն ըստ տեսակների և սորտի:

Պատասխանում.— Կտրոնապատվաստ. վերջինս կիրառման յերկու դեպքը (հյուսիսային շրջաններում և աշնան ժամանակ աչքապատվաստ չբռնող ծառերի վրա զարնանը): Կտրոնապատվաստի տեխնիկան: Պատվաստի ձևերը (կոպուլտիով և կա հասարակ, անզրկական և թմբածե կերպի տակ և այլն) և ժամկետների ընտրությունը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

1. Գործնականում ծանոթանալ հողի մշակման և պարարտացման աշխատանքներին:
 2. Ծանոթանալ պատվաստի ընտրության ձևերին և այլն զործնականում կատարել:
 3. Ուսումնասիրել պատվաստակալները, կտրոններն ու անդալիսները:
 4. Ծանոթանալ մերմի հայթայթման, ընտրության և պահպանման պրոցեսներին:
 5. Ծանոթանալ ցանքի, վայրակների տնկման և խնամքի պրոցեսների հետ:
- ՀԱՐՑԵՐ**
1. Տնկարանի հողի մշակման ինչ ձևեր գոյություն ունեն:
 2. Ինչ պարարտանյութեր գոյություն ունեն և ինչ գոգանկրով են գործադրվում:
 3. Ինչ նպատակի յեն ծառայում պատվաստակալը և պատվաստացուն:

4. Պատվաստի ի՞նչ ձևեր գոյություն ունեն: Պատվաստելու ժամկետները:

5. Ի՞նչ նպատակի յե ծառայում մայր այգիին:

6. Վերտեղից և ի՞նչպիսի կտրոններ պետք է վերցնել պատվաստի համար:

7. Վերտեղից և ի՞նչ կերպ պետք է սերմեր հայթայթել և պահպանել:

8. Ի՞նչպես վորոշել սերմի վորակը և ի՞նչ կերպ տեսակավորել այն:

9. Յերբ տնկել վայրակները և ի՞նչ կերպ մշակել:

10. Կտրոնապատվաստի ի՞նչ ձևեր գոյություն ունեն: Նրանց տեսիսիկան:

11. Ի՞նչ նշանակություն ունի պատվաստած վայրակները բուկ տալը:

ԳՐԱՎՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Պրոֆ. Մ. Ա. Նովիկով-Գոլովասիյ—Պտղատու տընկարան:

2. Казаков и др.—Справочник бригадира плодОВОДА

3. Метлицкий в Анзин—Агроправила по плодОВОЯГОДНЫМ КУЛЬТУРАМ.

Թեմա XI

ՊԱՏՎԱՍՏԱՄ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ԽՆԱՄԲԸ

Տնկարանի առաջին, յերկրորդ և յերրորդ դաշտերը: Աճող աչքով պատվաստի ձևը: Չեւավորելը, ետը, կապիլը, բութակա ետը, ծերատումը, հաստացման շվերի ծերատումն ու հեւացումը:

Տնկիների սաղարթի խնամքը: Տնկիների ձեւավորումը հինգ ձյուղյա սաղարթի ձևով (Գոշեյի): Փոփոխված լիդերային յեղանակի ձեւավորումը, սրա առանձնահատկությունն ու առաւելությունները, ձեւավորման տեսիսիկան. կտրիզավորների և հնդավորների սաղարթի ձեւավորումը, սրանց կառուցվածքի վրա ազդող պարագաները՝ թույլ կամ ուժեղ աճող պատվաստակալների դեպքում: Սաղարթի ձեւավորումը բութակով և աւանց բութակիտ խնամելու համար պետք է պայքարել քնասատուների և հիվանդությունների (մայիսյան բղեղի, քոսի, արմատի քաղցկեղի) դեմ: Մշակման մեքենաներն ու գործիքները:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

1. Գործնականում ծանոթանալ տնկարանի գաշտերի հետ:

2. Մասնակցել ձեւավորման, ետի, ծերատելու, հաստացման շվերի հեռացման, հողի մշակման և քնասատուների դեմ պայքարելու աշխատանքներին:

ՀՈՐԵՐ

1. Չեւավորման ի՞նչ սխտեմներ գոյություն ունեն:

2. Նշիլ նրանցից լիդերային սխտեմի առաւելությունները և Գոշեյի սխտեմի դրական ու բացասական կողմերը:

3. Յերբ և ի՞նչպես են կատարվում ծերատման աշխատանքները:

4. Յերբ և ի՞նչպես են հեւացնում բութակը:

5. Ի՞նչ գործիքներ են պետք հողի մշակման և տնկիների ձեւավորման համար:

ԳՐԱՎՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Պրոֆ. Մ. Ա. Նովիկով-Գոլովասիյ—Պտղատու տնկարան:

2. Казаков и др.—Спровочник бригадира плодОВОДА

Թեմա XII

ՏՆԿԻՆԵՐԻ ՀԱՆԵԼՆ ՈՒ ՓՈՒՍԱԳՐԵԼԸ

Պտղատու տնկիներից պահանջվող վորակ: Տնկիների տարիքը՝ ըստ տեսակների և տրոտերի: Տնկիներ հանելու աշխատանքը: Մեքենայով հանելը, մեքենաների տիպերը: Տնկիների ստանդարտը՝ տեսակավորումը, հակավորումն ու փոխադրումը: Բաց փոխադրումներ: Տուժած տնկիների կենսունակությունը վերականգնելու միջոցները: Տնկիների թաղելու Անհրաժեշտ պահանջին չբավարարող տնկիների ոգտագործումն այլ նպատակների համար: Տնկարանի վերաբերյալ հաշվումներ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Մասնակցել տնկիների հանելու, տեսակավորելու, հակավորելու, փոխադրման և ձմրանը թաղելու աշխատանքներին:

1. Ի՞նչ է տնկանյութի ստանդարտը:
2. Պատվել տեսակավորման, ճակատորման, միտքարրոնների և թաղելու տեխնիկայի մասին:
3. Ի՞նչ կիրառվե՞րս կանգնել ցամաքած, ցրտահարված տնկի- ների կենսունակությունը:
4. Ի՞նչ կերպ և վճարող մոտավոր՞ես մտանդարներին չբա- վարարող տնկիները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Պրոֆ. Մ. Ա. Նովիկով-Գոլովոսկի—Պտղաբուս տնկարան
2. Метлицкий и Анзин—Агрорправила по плодово- ягодным культурам.
3. К а з а к о в и др.—Спровочник бригадира плодово-

Թեմա XIII

ՏՆԿԱՐԱՆԻ ՀՈՂՉՄԱՍԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Ճանքաշրջանառությունը տնկարանում: Տնկիների գոյու- թյան յրջանը տնկարանում: Հողի խիստ հյուսիսից խիստ հարավից և ցանքաշրջանառության անհրաժեշտությունը:

Տ կարանի 6—7-ամյա ցանքաշրջանառության սխեման: Բանջա- րանոցային կուլտուրաների և թիթեանձողկավոր խոտաբույսերի նպատակահարմարությունը տնկարանային ցանքաշրջանառու- թյան համար: Հողի բերրիության վերականգնելը վորպես ցան- քաշրջանառության հիմնական նպատակ: Տնտեսական ընդհանուր պլանի, բանուժի հավասարաչափ բաշխման (փոշվ տարվա ըն- թացբում) խղիներին հաշվի առնելը ցանքաշրջանառություն կազմելու ընթացքում:

Դաշտերի և հողակտորների հատակագծումը, յեղնելով տըն- կարանի տարբեր բաժինների տարածությունից: հողամասերն դաշտերի բաժանելը, ճանապարհների նշելը Մեծ տնկարաններում դաշտերը հողակտորների բաժանելը: Ճիշտ հատակագծումը վոր- պես բոլոր տեսակի աշխատանքները հեշտագնող և աշխատանքի վորակը բարձրացնող միջոց:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ծանոթանալ տնկարանի դաշտերին և ցանքաշրջանառու- թյանը: Տարբեր վարիանտներով ցանքաշրջանառության սխեմա-

Ներկազմելը Մասնակցել տնկարանի հատակագծման կամ ծա- նոթանակը կողմից: Ներկազմելը տնկարանի հատակագծմանը:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ի՞նչ նշանակություն ունի ցանքաշրջանառությունը:
2. Ի՞նչ խնդիրներ պետք է հաշվի առնել ցանքաշրջանառու- թյուն կազմելիս:
3. Ի՞նչ նշանակություն ունի տնկարանի ճիշտ տեղաձևումը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Պրոֆ. Մ. Ա. Նովիկով-Գոլովոսկի—Պտղաբուս տնկարան
2. К а з а к о в и др.—Справочник бригадира плодово-

Ճանքաշրջանառությունը տնկարանում: Տնկիների գոյու- թյան յրջանը տնկարանում: Հողի խիստ հյուսիսից խիստ հարավից և ցանքաշրջանառության անհրաժեշտությունը:

Տ կարանի 6—7-ամյա ցանքաշրջանառության սխեման: Բանջա- րանոցային կուլտուրաների և թիթեանձողկավոր խոտաբույսերի նպատակահարմարությունը տնկարանային ցանքաշրջանառու- թյան համար: Հողի բերրիության վերականգնելը վորպես ցան- քաշրջանառության հիմնական նպատակ: Տնտեսական ընդհանուր պլանի, բանուժի հավասարաչափ բաշխման (փոշվ տարվա ըն- թացբում) խղիներին հաշվի առնելը ցանքաշրջանառություն կազմելու ընթացքում:

ՊՏՆԱՎԱՏԱՊՏՆԱՅԻՆ ՏՆԿԱՆԲՆԵՐԻ ԱԳՐՈՏԵԽՆԻԿԱՆ

ՊՏՆԱՏՈՒ ԱՅԳՈՒ ՏՆԿԵԼԸ

Պտղատու այգու տնկելը պատասխանատու գործ է: Պետք է գիտենալ, վոր այգի տնկելու ժամանակ թույլ տված սխալները հայտնի յեն դառնում մի շարք տարիներից հետո միայն և մեծ մասամբ անուղղելի յեն լինում, հետևաբար այգու բերքատվության ամբողջ ժամանակաշրջանում բացասական հետևանք են թողնում:

Դրա համար ել պտղատու այգին տնկելիս, պետք է լրջորեն հաշվի առնել նրա հետագա զարգացման բոլոր տեսակի պայմանները (հողային, տնտեսական, կլիմայական կենսաբանական և այլն):

Քեմա XIV

Այգի ճնկելու թեղի բնագույնը.— Հողը, յեն-թահողը, լեռնաֆը, ստորերկրյա ջրերի խորությունը, գերիշխող քամիների ուղղությունը և այլն:

Պտղատու այգու հողամասի պլանավորումը.— Հագեցրի սահմանագծումը, միլիտրատիվ անհրաժեշտ աշխատանքների կատարումը (կոճղերի հեացումը, ցամաքուրդ (դրենաժ), վոռագում և այլն), հողամասի տեղաձևումը: Արտադրական հողակտորների չափը, սրանց տեղաձևումը և ծառերի տեղավորելու կարգն ու հեավորությունը (քառակուսային, շախմատային, ուղղանկյուն). սրանց գնահատականը:

Հողի ն խապատարասման ձեվերը.— Համատարած հերկ, ժապավեն եներկ և պլանտաժ, հողի նախապատրաստման ժամանակը, հերկի խորությունը, շերտերի ու փոսերի լայնությունն ու խորությունը:

Տեսակների յեվ սորսերի բնագույնը և բուսերը.— Չափի պլանի.— Փոշոտիչների ընտրությունը (պտղատու ծա-

ռերի մեծ մասի պտուղն առաջանում է խաչաձև փոշոտման հետևանքով) և դասավորելը: Փոշոտվող և փոշոտող սորտերի միաժամանակ ծաղկումը՝ վորպես բերքի ապահովման անհրաժեշտ պայման: Այգի տնկե ու ժամանակ սորտերի դասավորման որինակելի սխեմաները: Այգի զցելու ժամանակ տեսակները և սորտերի տոկոսային հարաբերության ճիշտ սահմանումը:

Տնկացույլի տարիքն ու վորտակը.— Տեղական տնկարաններից տնկանյութ ձեռք բերելու անհրաժեշտությունը: Խնձորենիներն ու տանձենիները տնկել յիրկու տարեկան, իսկ ծիրանիներն ու դեղձենիները՝ մեկ տարեկան հասակում: Պատվաստակալի և պատվաստացուի սորտերի վորոշակի լինելու անհրաժեշտությունը: Տնկանյութի արմատային սիստեմի ճյուղավորությունը, յերկարությունն ու ընդհանուր դրությունը: Բնի բարձրությունն ու դրությունը՝ փոխած սաղարթով տեսակների և սորտերի մոտ, սովորական և բրդաձև սաղարթով ծառերի մոտ: Բնի վիճակը, հաստությունը, ծաված չիլիները, մեխանիկական, ինչպես և կրծողներից ու ցրտերից վնասվածքներ չուենալը: Ճյուղերի և հաստացած ջվերի կտրտելուց առաջացած տեղերը պետք է չորրուկներ չուենան և անպայման լցված կալիուսի ողակ կազմեն:

Սաղարթի վիճակը.— Սաղարթի ճյուղերի քանակը:

ա) Գերմանական հին սիստեմի (Գոշեյի), բ) լիդերային փոփոխված ձևի և գ) լիդերային փոփոխված սիստեմի ձևավորման դեպքեր: յերբ ներքին հիմնական ճյուղերի միջև տարածությունը փոքրացվում է: Սաղարթի բոլոր ճյուղերը պետք է հավասարաչափ տարածված լինեն դեպի բոլոր կողմերը, վոչ մի վնասվածքներ չուենան և լրիվ հասունացած փայտանյութով լինեն:

Տնկացույլի թեղափոխելն ու պահպանելը ձրմբան բնքտցումը.— Ստացվող տնկանյութի ընդունումը և բաշխումը ըստ հողակտորների: Բնդունման և սորտերն առանձին առանձին պահելու գործի ստուգումը: Թաղելու տեղի վորոշելը, առուների դասավորությունը, խորությունն ու լայնությունը, թաղված տնկիներ ջրելը պայքարը կրծողների դեմ ամբողջ ձմրան ընթացքում և տնկվածքների պահպանումը:

Տնկիների նախապատրաստումը յեվ ճնկելը.— Տնկիու ժամանակն ու ժամկետները (գարնանն ու աշնանը)՝ ջրջանի և տեսակի սահմաններում: տնկանյութի վիբանայումը— արմատի և սաղարթի վնասված մասերի հեռացումը, արմատների

ետեւը, թողնելով 25—30 սմ յերկարութեամբ: Տնկիւններն ըստ փոսերի բաշխելը, տնկելու խորութեանը (աշնան, գարնան), արմատային սխտեմի կարգավորումը, հողի հավասարաչափ բաշխումը՝ արմատների միջև. փոսի վերջնականապես լցնելը հողով և և ապա կոխկրտելը: Վաղ գարնանը տնկված ծառերի սաղարթի հիմնական ճյուղերի ետը, ետի չափը, նշանակութունը և անհրաժեշտութեանը:

Սաղարթի ձեւավորումը, սաղարթի նիւթ ձեւավորման խնդիրները:

ա) Ճյուղերի ճիշտ և հավասարաչափ բաշխումը բնի ու տարածութեան վրա:

բ) Ճյուղերի հիմնական կմախքի ստեղծումը՝ կայուն, ուժեղ և բնի հետ լավ ներաճված ճյուղերից:

գ) Նոր պտղաբերող փայտանյութի մշտական առաջացման պրոցեսի ապահովումը:

դ) Մտուի և նրա առանձին մասերի յերկարակյաց լինելու ապահովումը:

ե) Հողի մշակման համար գյուղմեքենաների և գործիքների կիրառման հնարավորութեանները, պայթարը հիվանդութեանների, վնասատուների դեմ և այլն: Սաղարթի գերմանական հինգ-ճյուղյա սխտեմի (Գոշելի) ձևավորման տեսչութեանը. այդ սխտեմի դրական և բացասական կողմերը:

Սաղարթի լիզերային փոփոխված սխտեմի ձևավորումը և հին սխտեմի համեմատութեամբ սրա դրական կողմերը:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՏՆԿԻՆԵՐԻ ԽՆԱՄԸ՝ ՏՆԿԵԼՈՒ ՌԲԵՐԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՊՏՂԱԲԵՐՄԱՆ ԺՄՄԱՆԱԿԸ

Շան ու խնամքը տնկելուց հետո. բույսերի պահպանումը (բնների, ճյուղերի, բողբոջների և տերևների) վնասատուներից և հիվանդութեաններից (կրծողներից, միջատներից, սնկերից և այլն) ու կլիմայական անբարենպաստ պայմաններից: Բույսի աճման խթանելը և տերևի մակերեսի խտնասիվ աճեցողութեանն ամառվա առաջին կեսին (հողի խնամքն ու վռոտումը). ծառերի ճիշտ ձևավորումը: Կմախքային ճյուղերի ճիշտ զստավորումն ու ձևավորումը: Մտուերի միջարքային սարածութեանների խնամքը (մշակում, վռոտում, պարարտացում և միջարքային կուլտուրաների մշակութունը):

ԳՈՐԾԵԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

1. Գործնականում ընտրել պտղատու այգու հողամասը և պլանավորել. տեղաձևել այն:

2. Այգու հատակագծման ձևերը և գործիքների ուսումնասիրութեանը:

3. Մասնակցել այգու ետի, ձևավորման, մշակման, վռոտման, գաացվող տնկանյութի պահպանման աշխատանքներին:

4. Մանթոնալ այգու վնասատուների, հիվանդութեանների դեմ պայքարելու ձևերին ու գործադրվող բուժիչ նյութերին:

5. Ուսումնասիրել հողի մշակման և բարելավման գործիքներն ու մեքենաները:

ՆՈՒՅՆ

1. Պտղատու այգու տարբեր տեսակի համար վեր հողերն են պիտանի:

2. Ի՞նչպես պիտի լինի հողի դիրքը և թեքութեանը:

3. Ի՞նչ ձևի հերկ պետք է լինի և նրա խորութեանը:

4. Այգի տնկելու թիվը ձևեր գոյութեան ունեն. ծառերի տնկման հեռավորութեանը. փոշոտողների և փոշափողների դասավորման սխեման:

5. Ի՞նչ է տնկանյութի ստանդարտը:

6. Ձևավորման թիվը յեղանակներ գոյութեան ունեն:

7. Ի՞նչպիսի վայրում պետք է թաղել տնկանյութը և թիվը կերպ պահպանել վնասատուներից:

8. Ի՞նչ ձևի փոսեր պետք է փորել, նրանց խորութեանը և լայնութեանը:

9. Այգի տնկելու ժամկետները և տեխնիկան:

10. Ի՞նչ յերկարութեամբ պետք է ետել և թիվը խորութեամբ պետք է տնկել ծառերը:

11. Ետը յերբ և թիվը համար է կատարվում՝ աշնանն ու գարնանը այգի տնկելու դեպքում:

12. Յերիտասարդ այգու վնասատուներն ու հիվանդութեանները և սրանց դեմ պայքարելու միջոցները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Веняминов и другие—Культура косточковых.
2. Рябов— Южный плодовый сад.
3. Гребницкий— Уход за плодовым садом.
4. Казаков— Закладка товарного плодово-ягодного сада в колхозе.
5. Степанов— Как разводить плоды и ягоды в колхозе.
6. Казаков и др.—Справочник бригадира плововода.

7. Метлицкий и Анзин—Агроправила по плодовым культурам.

8. Պայթար պտղաբանջարաբուծական տնտեսությունների բերքատվությունը բարձրացնելու համար: Հրատ. Պողաբանջարաբուծական զոնալ կայանի 1934 թ.:

9. Յե. Նազարյան — Ցուցմունքներ պտղատու այգի տընկելու մասին:

10. Զ. Սուշյան յեվ Ավագյան — Պտղատու այգու հիվանդություններն ու վնասատուները և պայթար նրանց դեմ:

ՊՏՂԱՏՈՒ ԱՅԳԻ

ՀԱՍԱԿԱՎՈՐ ԱՅԳԻՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

Հասակավոր պտղատու այգիների բերքատվության քանակի ու վորակի բարձրացման հիմնական միջոցառումները.— Հողի բերրության ստեղծում և պահպանումը, ճիշտ և սխտեմատիկ պայթար հիվանդությունների ու վնասատուների դեմ. բնի ու սաղարթի խնամքը:

Թեմա XV

1. Պտղատու սնկիցների խնամքը պեղաբերումն ժամանակամիջոցում.— ա) Ծառերի նախապատրաստումը գալիք տարվա համար: Ծաղկաբողբոջներ կազմակերպելը և սրանց խնամքը մինչև աշունը: Ծառերի ետը, սաղարթի մաքրելը (չորուկների հեռացում, նոսրացում և ճյուղերի կարճացնելը): Սաղարթի, բնի և հիմնական ճյուղերի խնամքը: Վնասատուների և հիվանդությունների դեմ ձեռնարկվող նախազգուշական միջոցները:

Տերևների ոպտիմալ զարգացման խթանումը՝ վեգետացիոն շրջանի առաջին կեսում (հողի մշակում, պարարտացում, վռուցում): Խոնավության աստիճանական ընդհատումը՝ աշնանն տեճեցողությունը ժամանակին կանգնեցնելու և փայտանյութը հատուկացնելու նպատակով: Հիվանդությունների և վնասատուների դեմ պայթարի նախազգուշական միջոցները, սրսկումը, փոշոտումը, կեղևի մաքրումը, բնին և հիմնական ճյուղերին կիր ըսելը. մոլախոտերի և թափած տերևների վոչնչացումը:

բ) Ծառերի խնամքը մինչ ծաղկելը.— Նախազգուշական ազրոմիջոցառումներ՝ վնասատուների կողմից ծաղիկների պատճառած վնասվածքների դեմ, գարնանային ցրտահարությունների դեմ մուխ տալը, այգու ջերմացումը, սրսկումը և այլն:

գ) Այգիների խնամքը պեղապահումն յեվ պեղի գաղափարումն Երջանում.— Բերքի պահպանումը վնասատուների և հիվանդությունների վնասվածքներից—սրսկումը, մուխ տալը, փոշոտումը, բերքի նորմերովկան, հողի մշակումը. խնամքների ոգտագործելը:

դ) Բերքի խնամքը բերքահավաքի Երջանում.— Բերքահավաքի ժամանակի վորոշելն՝ ըստ տեսակների և սորտերի: Ունենալ սրահներ, տարաներ, տեսակավորող մեքենաներ, կողովներ, սանդուխքներ և այլն:

Քաղելու ժամկետի ազդեցությունը բերքի քանակի և վորակի վրա: Տարբեր տեսակների և սորտերի քաղելու հասունության վորոշելը: Քաղելը, տեսակավորելը և հակավորելն ըստ տեսակների:

2. Հին այգիների վերակազմումն հեճ կապված կարելվորագույն ագրոմիջոցառումներ.— Ուժեղ պայթար վնասատուների դեմ, հողի ճիշտ խնամքը, իր ժամանակին պարարտացնելը, չորուկների հեռացնելը, փչակների ծածկելը. հին, հիվանդ, տնտեսական արժեք կորցրած ծառերի արմատախիլ անելը, նոր ծառերի տնկելը յերկրորդ պլանով:

Հին ծառերի յերիտասարդացումը և այն կիրառելու պայմանները: Կրկնապատվաստ և նրա նշանակությունը պտղատու հին այգիների վերակառուցման խնդրում:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ծանոթանալ պտղաբերող այգում գործադրվող բոլոր գործիքների ու մեքենաների հետ:

Մասնակցել այգում տարվող բոլոր տեսակի աշխատանքներին՝ ա) չորացած և կիսաչորացած ծառերի խոտանում. բ) հիվանդ և չորացած ճյուղերի հեռացում, գ) սաղարթի նոսրացում, դ) բնին և հիմնական ճյուղերին կիր ըսելը և ե) այգու բուժումը:

Մասնակցել բերքահավաքին, տեսակավորմանը և հակավորման աշխատանքներին: Գործնականում մասնակցել այգու ետի և կրկնապատվաստի միջոցով կատարվող յերիտասարդացման աշխատանքներին:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Պտղաբերող այգում ինչ գործիքներ և մեքենաներ են գործադրվում, սրանց կառուցվածքը:

2. Ի՞նչ աշխատանքներ են տարվում պտղարներով այգում և սրանցից վորն ի՞նչ նպատակ ունի:

3. Պատմել պտուղների տեսակավորման, հակավորման, փոխադրման, պահպանման տեխնիկայի և նրանց նշանակութայն մասին:

4. Ի՞նչ կերպ կարելի չի յերիտասարդացնել այգին:

5. Սպառթի նոսրացման աշխատանքները ընթացքում ի՞նչ սկզբունքներով են առաջնորդվում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Рябов—Южный плодовый сад.
2. Яндалов—Сады приведем в порядок.
3. Гребницкий—Уход за плодовым садом.
4. Метлицкий и Анзин—Агроправила по плодовоягодным культурам.
5. Казаков и др.—Справочник бригадира плововода.
6. Պայքար պտղաբանչարաբուժական տնտեսությունների բերքատվությունը բարձրացնելու համար, հրատարակություն Պտղաբանչարաբուժական Զոնալ կայանի, 1934 թ.:
7. Չ. Սուլջան լեվ ավագյան— Պտղատու այգիների հիվանդություններն ու վնասատուները և պայքարը նրանց դեմ:
8. Веньяминов, Анзин—Культура косточковых.

Թեմա XVI

ՀԱՏԱՊՏՂԱՆՈՑ

Հայաստանում հատապտուղների դարգացման համար անհրաժեշտ է արամադրել ամենալավ հողակտորները, վորտնք բերրի և ջրով ապահովված պետք է լինեն:

Հատապտղանոցի տեղի ընտրությունը, ընտրած հողամասի բելյեֆը. հատապտղանոցի հողը—սևահող, մոխրագույն անտառային, կավային և կավավազային:

Հողի նախապատրաստումը տնկման համար: Թիթեանածաղկավոր խոտաբույսերը և ջարքահերկ կուլտուրաները վորպես նախորդող կուլտուրաներ:

Տնկելու համար անպետք հողեր են համարվում՝ հացահատիկի տակ յեղած և մոլախոտերով ծածկված հողերը: Հողի մըշակումը, վարի խորությունն ու փոցխելը և մոլախոտերի վորընչացումը:

Տնկումը գարնանն ու աշնանը: Մորու, յելակի, հաղարճի և փշալից հաղարճի տնկման սխեման: Միջարքային և միջբուսային տարածությունները: Փոսերի մեջ տնկելը մարկյորով կամ լարի տակ: Արմատների խնամքը և տնկման խորությունը: Գարնանը՝ տնկելուց հետո ջրելը: Շվաք առաջացնելու համար հատապտուղների յերեսը գոմադրով, որգանական փոսած նյութերով ծածկելը:

Տնկանյութի փոխադրելը: Հատապտուղների ստանդարտ պորտիմենտը:

ՀԱՏԱՊՏՂԱՆՈՑՆԵՐԻ ԽՆԱՄԲԸ

Յերիտասարդ տնկվածքներում՝ շարքերի և միջարքային տարածությունների փխրեցումը, մոլախոտերի քաղհանը, գարնան ժամանակ պարարտացնելը՝ աշնանը տնկելուց դեպքում: Տեղափոխությունը, միջարքային տարածությունների ոգաագործումը և գարնանը շարքահերկ կուլտուրաների և պարարտանյութերի գործադրումը:

Պտղաբերող այգու խնամքը: Գարնանը՝ հատապտղանոցի մաքրելը չոր սերկներից (բեխիկներից), չորուկներից, միջբուսային և միջարքային տարածությունների հաճախակի փրկեցնելը և մոլախոտերն իսպառ վորնչացնելը: Մադիկները պաշտպանելը գարնան ցրտահարություններից:

Բերքահավաքի ժամկետներն ըստ հատապտղային կուլտուրաների: Բերքահավաքից հետո հատապտղանոցի ջրելն ու փրկեցնելը:

Հատապտուղների թփերի ծերտանելը՝ աշնանը: Մորենու թաղելը՝ ամրանը:

Յերիտասարդ հատապտղանոցի պարարտացումը. նախորդող կուլտուրայի տակ պարարտանյութ մտցնելն ու այն հողի տակ առնելը: Յելագի տակ յեղած աղքատ հողերի պարարտացնելը ծծմբաթթվային ամոնիումով, սուլպերֆոսֆատով, սիլվիխտով, գոմադրով և կալիումի աղերով:

Պտղաբերող սնկվածքների պարարտացնելը.— Սուլպերֆոսֆատով, ծծմբաթթվային ամոնիումով, կալիումի աղերով և սիլվիխտով (ըացառություն մորու և կարմիր հաղարճի): Գոմադր և հանքային պարարտանյութեր տալու ժամկետները:

ՊԱՇՏՄԱՆ ՀԱՏԱԳՏՈՒՂՆԵՐԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՅԵՎ ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԴԵՄ

Փշալից հաղարձի թփերի սրսկելը յերկաթարջասպի լուծույթով և մկնդեզաթթվային նատրիումով: Մորու, հաղարձի և յեյագի թփերին փարիզյան կանաչ սրսկելը (թրթուրի, վորդերի, ցեցերի դեմ):

Լվիճի դեմ մորուն և հաղարձին անաբազի սուլֆատ սրսկելը: Յելագի տերևների բծավորության դեմ Չ անգամ բորբոսյան հեղուկ սրսկելը: Մորու և հաղարձի թփերից միջատներ թափ տալն ու հավաքելը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

1. Հողամասի ընտրելը հատապտղային կուլտուրաներ տընկելու համար:
2. Հողամասի հատակագծումը մարկյորով ու լարով:
3. Հատապտուղների ստանդարտ ասորտիմենտի ուսումնասիրությունը:
4. Սանոթություն պարարտանյութերի տեսակների հետ և նրանց գործածելու ձևերին:
5. Մանոթանալ Միչուրինի նոր առաջացրած հատապտուղների սորտերի հետ:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Վճր հողերն են անպետք՝ հատապտղանոցի համար:
2. Հատապտղանոցի հողի նախապատրաստման ձևերն ու հերկի խորությունը:
3. Ինչ պլանտացիաներից պետք է վերցնել յելագի սածիլները:
4. Յելագի արմատների յերկարությունը՝ տնկելու ժամանակ:
5. Ինչպիսի պետք է մեքենայացնել յելագի սածիլ տնկելու գործը:
6. Մինչև տնկելը, վճրտեղ և ինչպես պետք է պահել յելագի սածիլները:
7. Փխրեցման աշխատանքների դերն ու նպատակը:
8. Ի՞նչ հիվանդություններ և վնասատուներ են լինում հատապտղանոցում:
9. Հաղարձի տնկանյութի պատրաստման և տնկման ձևերը:
10. Ի՞նչպես պետք է ձևավորել մորու թուփը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Казаков и др.—Справочник бригадира плодОВОДА.
2. Метлицкий и Анзин—Агроправила по плодОВОЯГОДНЫМ КУЛЬТУРАМ.

« Ազգային գրադարան

NL0282681

50 407.

19.568

ПРОГРАММА
для мичуринских
КРУЖКОВ
Сельхозгиз 1935 Зривань